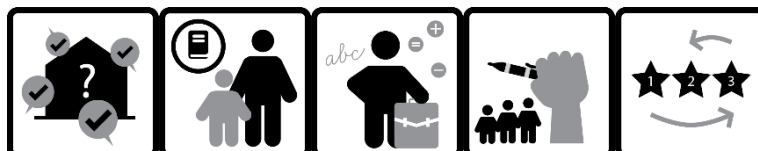

Odborné postupy v pedagogickej a poradenskej praxi

**Kariérové poradenstvo v I. smerovej voľbe
v edukačnom aj poradenskom procese - Proces
kariérového poradenstva u žiakov končiacich
ročníkov ZŠ**

Kompetenčný rámec:

ZARIADENIE	CPPPaP
ODBORNÍ ZAMESTNANCI	odborní zamestnanci CPPPaP
VEKOVÁ KATEGÓRIA	druhý stupeň ZŠ
FORMA	skupinová
VYPRACOVALI	Mgr. Lenka Stella Čigášová, Mgr. Margaréta Chrienová
DÁTUM	jún 2022
KONZULTÁCIE	PhDr. Lenka Kubalová, Mgr. Katarína Štukovská, Mgr. Eva Uhríková

Proces kariérového poradenstva u žiakov končiacich ročníkov ZŠ

Úvod do problematiky

Kariérové poradenstvo sa definuje ako proces, v ktorom poradca spolupracuje so žiakmi a pomáha im pri ujasňovaní, špecifikovaní, implementovaní a prispôsobovaní sa rozhodnutiam, ktoré sú spojené s prácou. Kariérové poradenstvo sa zameriava na interakciu medzi prácou a ostatnými životnými rolami (Amundson et al., 2011, s. 7). Kariérové rozhodnutie môžeme definovať ako výber jednej z možných alternatív týkajúcich sa povolania, ktoré majú dopad na prežívanie a správanie jednotlivca spojených s pracovnými skúsenosťami a aktivitami počas životnej dráhy jednotlivca (Pilárik, 2019, s. 19).

Hargašová, Lipovská, Matela et al. (2014) poukazujú na to, že v období u žiakov končiacich ročníkov nejde o voľbu povolania v pravom zmysle, ale o voľbu vzdelávania. Žiak v tomto období ešte často nie je na zodpovedné rozhodnutie dostatočne fyzicky, psychicky a sociálne zrelý. No ak sa žiaci od 12 rokov vyrovnávajú s kariérovými vývinovými úlohami, sú lepšie pripravení presadzovať sa vo vysoko konkurenčnom a neustále sa meniacom svete práce. Úlohou kariérového poradenstva tak nie je dosiahnuť, aby všetci žiaci v 14 – 15 rokoch mali jasno, čím chcú byť a čo chcú robiť, ale aktivizovať ich, vytiahnuť z ľahostajnosti k otázkam ďalšieho vzdelávania a budúceho zamestnania a otvoriť im dvere do sveta práce. Deti a dospievajúcu mládež je potrebné viesť k zodpovednosti, väčšej informovanosti a uvažovaniu o sebe nielen ako o žiakovi, ktorý ide zo školy do školy, ale aj ako budúcom účastníkovi na trhu práce. Rozhodovanie o ďalšom vzdelávaní a profesijnom smerovaní vyžaduje od žiaka, aby dokázal objektívne posúdiť svoje silné a potenciálne možnosti rozvoja a vedel dať svoj „obraz seba“ do súvisu s nejakou profesijnou oblasťou. Až keď vie žiak zhrnúť svoje silné stránky, môže začať uvažovať o tom, na čo sa hodí, na čo nie a zvažovať reálne možnosti ďalšieho vzdelávania. Je to dosť komplikovaný proces a bez jasných otázok a úloh ho žiaci sami ešte nedokážu „dotiahnuť do konca“. Pre uvedomelý rozhodovací proces o výbere strednej školy je dôležitá kariérová výchova, ktorá je zameraná na sebaexploráciu a rozvoj zručností na riadenie vlastnej kariéry. Mala by byť realizovaná veku primeraným spôsobom systematicky od raného detstva so zapojením rôznych pre dieťa dôležitých aktérov, ktorými sú okrem rodičov, triednych a predmetových učiteľov, poradcov a iných dospelých tiež rovesníci a žiaci z blízkeho okolia dieťaťa.

Predovšetkým žiaci, ktorí majú rôzne osobné alebo rodinné problémy, nie sú často schopní sústrediť sa na tento rozhodovací proces a vyžadujú intenzívne individuálne alebo skupinové poradenstvo. Medzi problémových, z hľadiska voľby ďalšieho vzdelávania a povolania, môžu patriť okrem jasne pedagogicky definovaných problémových žiakov so vzdelávacími alebo výchovnými problémami a psychologicky definovaných rizikových žiakov (depresívni, agresívni a pod.) aj žiaci (Hargašová, 2008, s. 43):

- s dobrým prospechom, ktorí však nemajú vyhranené záujmy a nevedia sa rozhodnúť,
- s dramaticky zhoršeným prospechom v posledných ročníkoch, ktorým hrozí, že nebudú prijatí na školu, na ktorú sa hlásia,
- so zlými známkami takmer zo všetkých predmetov,
- z rodín, kde rodičia neprikladajú význam vzdelávaniu a znižujú profesijné aspirácie svojich detí,
- ale aj žiaci z dobre situovaných rodín, ktorým chýba motivácia k vzdelávaniu a práci.

Nerohodní žiaci môžu byť tí, ktorí nemajú vyhranené záujmy, alebo aj tí, ktorých zaujíma veľa vecí a nevedia sa rozhodnúť, čoho sa vzdať, ale aj žiaci zo sociálne znevýhodneného prostredia.

Významnú úlohu v usmerňovaní študijnoprofesijného vývinu žiakov základných škôl a pomoci pri profesionálnom rozhodovaní sa majú popri pedagogických a odborných zamestnancoch v škole aj zamestnanci CPPPaP. Špecifickými metódami pomáhajú mladým ľuďom pri sebaopoznávaní, pri spoznávaní svojich osobnostných predpokladov (záujmov, schopností, zručností, povahových vlastností, hodnotovej orientácie) vo vzťahu k požiadavkám budúceho povolania. Osobitnú poradenskú starostlivosť venujú žiakom so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami (integrovaným v bežných školách), ktorým pomáhajú

pri kompenzácii rôznych porúch či postihnutí, poradensky intervenujú pri ich sociálnej inklúzii, významne pritom spolupracujú s rodičmi, s ostatnými pedagogickými a odbornými zamestnancami v škole či poradni (Amundson et al., 2011, s. 16). Dôležitou súčasťou je získavanie aktuálnych profesionálnych informácií (o povolaniach, o ich špecifických požiadavkách na človeka, o možnostiach odbornej prípravy, o trhu práce, o možnostiach budúceho profesionálneho uplatnenia), a to v úzkej spolupráci s regionálnymi úradmi práce. Poradenské informácie poskytujú nielen žiakom a ich zákonným zástupcom, ale aj kariérovým poradcom a učiteľom, zriaďovateľom a iným inštitúciami (Amundson et al., 2011, s. 16).

Základné princípy

Súčasnú zameranie kariérového poradenstva je orientované viac na výchovu k profesionálnemu rozhodovaniu než na samotnú smerovú voľbu povolania. Súčasťou tohto poradenstva je poskytovať systémové kariérové poradenstvo v zmysle dlhodobej starostlivosti pre celé skupiny žiakov. Je dôležité, že takéto kariérové poradenstvo žiakom nevnučuje jedno „najvhodnejšie“ povolanie/štúdium, ale pripravuje ich na flexibilné uplatnenie sa na trhu práce (Lepeňová, 2009).

Dôraz sa kladie na osvojenie a rozvoj zručností v troch kľúčových oblastiach:

1. sebaexplorácia: uvedomenie si svojich silných stránok, záujmov a hodnôt, schopnosť sebareflexie, stanovovania si cieľov a identifikácia individuálnych zdrojov;
2. kariérová explorácia: preskúmanie a porovnanie rôznych kariérových možností a profesijných dráh, pochopenie zákonitostí a požiadaviek sveta práce;
3. riadenie a plánovanie vlastnej profesijnej a vzdelávacej dráhy.

Vypracovanie programov zameraných na rozvoj emočných a sociálnych kompetencií žiakov končiacich ročníkov a ich realizácia na školách môže prispieť k znižovaniu ťažkostí v kariérovom rozhodovaní žiakov. Vyžaduje si to uplatnenie cielených intervencií individuálneho a skupinového poradenstva, kde je úloha psychológa nezameniteľná a spolupráca pedagógov, psychológov, rodičov a sociálnych partnerov je nevyhnutná.

Pri kariérovom poradenstve je nevyhnutné klásť dôraz na individualitu každého dieťaťa. Programy majú nadväzovať na kariérovú výchovu realizovanú v nižších ročníkoch. Podstatný je rozvoj kľúčových kompetencií, silných stránok a zručností na riadenie vlastnej kariéry. K základným princípom patrí zosúladovanie osobnostných charakteristík žiaka s výberom strednej školy. V komunikácii medzi rodičmi a deťmi je potrebné hľadať pochopenie dobrého úmyslu oboch strán a konsenzus vo vybraných študijných a učebných odboroch. K ďalším princípom môžeme zaradiť multidisciplinárny prístup a rešpektovanie rôznorodosti.

Významnou teóriou, z ktorej možno vychádzať, je „teória kariérnej konštrukcie“ od Marka L. Savickasa z r. 2001 (Košťálová, Cudlíková, 2015). Svoju prácu stavia na teóriách sociálneho konštruktivismu, prístupu, ktorý sa zameriava na vzťahy, v ktorých fungujeme, a na náš subjektívny pohľad na realitu. Dôležitou súčasťou jeho teórie je téma sebaopätia (práca s individuálnymi príbehmi – každý človek hľadá svoje uplatnenie podľa vlastných predstáv seba samého). Návodom pri práci s klientom je jazyk, ktorý klient používa (t. j. slová alebo metafory, neverbálny prejav, kontext atď.). Nadväzuje na Johna L. Hollanda (je dôležité poznať vnútorný potenciál, významné je ovplyvňovanie ľudí a prostredia) a predovšetkým D. Supera (domnieval sa, že výber povolania je z veľkej miery ovplyvňovaný tým, ako vnímame seba samého). Savickas zdôrazňuje tému vývoja človeka v čase a za kľúčové slovo dnešnej doby považuje pojem adaptabilita.

Ciele

Cieľom je v oblasti kariérovej výchovy a kariérového poradenstva (ďalej len KVaKP) poskytnúť podporu deťom, ktoré ju potrebujú, a to napr. formou skupinových aktivít posúdením kariérového vývinu, ako aj možnosťami diagnostiky (osobnostných, intelektových, profesijných predpokladov, záujmov i hodnôt jednotlivca aj výkonov). Výsledky diagnostického vyšetrenia majú slúžiť ako podporné faktory pri kariérovom rozhodovaní a sú poskytnuté žiakovi a zákonnému zástupcovi počas individuálnej konzultácie. Výstupy z kariérového posudzovania a diagnostiky v KVaKP sú tiež podkladom na prácu kariérového poradcu KP a školského podporného tímu, v zmysle zabezpečenia

kompletnej a komplexnej starostlivosti, ktorá je v najlepšom záujme žiaka/dieťaťa. K uvedenému je potrebné získať písomný súhlas ZZ, ktorý rozhoduje o rozsahu poskytnutých informácií.

Prostredníctvom zážitkového učenia pri skupinových aktivitách je možné podporiť u žiakov uvedenie a rozvoj zručností v troch kľúčových oblastiach. Aktivity sú zamerané predovšetkým na osobnostný rast účastníkov programu zvýšením stupňa ich sebapoznania a rozsahu informácií o sebe, potrebných na utváranie „obrazu seba“. Významnou oblasťou v rámci kariérového poradenstva I. smerovej voľby je zintenzívniť spoluprácu s rodičmi pri výbere strednej školy ich detí. Dôležitou témou je tiež posun kariérových rozhodnutí smerom do reality. Konečným cieľom je predísť nesprávnej voľbe štúdia na strednej škole a následnej kariérovej reorientácii študenta na SŠ.

Postup riešenia

Veľa žiakov vôbec nepozná rôzne vzdelávacie cesty a možnosti vzdelávania v regióne, na Slovensku, v EÚ alebo inde vo svete. Nemajú prehľad o povolaniach, ktoré u nás v súčasnosti existujú. Na základnej škole má len okolo 5 percent jasno v tom, čo chcú študovať alebo aké povolanie by chceli vykonávať. V tejto fáze života je to normálny jav. Čo je však povážlivé, že o svet práce sa niektorí vôbec nezaujímajú. Je len málo šťastlivcov, ktorí majú buď výrazné nadanie, alebo vyhranené záujmy a rozhodovanie o voľbe vzdelávacej cesty nie je pre nich žiadnym problémom. Jednoducho idú za tým, čo ich baví (Hargašová, 2008, s. 43).

PODMIENKY realizácie skupinovej práce v oblasti KP

Odborný zamestnanec centra aktívne ponúka a na základe plánu realizuje rôzne programy skupinovej práce v KVAKP. Po zaevidovaní žiadosti o realizáciu programu zo strany školy kontaktuje výchovného poradcu/kariérového poradcu školy. Spoločne vytvoria harmonogram realizácie skupinových aktivít v oblasti kariérového poradenstva pre žiakov končiacich ročníkov so záverečnou skupinovou diagnostikou, ktoré budú prebiehať na pôde školy na základe analýzy potrieb žiakov. Podmienkou zaradenia do programu je podpísaný súhlas rodiča/zákonného zástupcu. Program je vhodné ukončiť individuálnym poradenstvom so žiakom a ak je to možné, tak aj s jeho zákonným zástupcom.

Prípravná fáza zahŕňa nasledovné činnosti:

- analýza potrieb týkajúcich sa programu KVAKP a vytvorenie jeho základnej štruktúry,
- informovanie riaditeľov základných škôl a výchovných/kariérových poradcov o programe,
- vypísanie žiadosti riaditeľa ZŠ o realizáciu programu,
- výchovný/kariérový poradca ZŠ k realizácii programu zabezpečí:
 - zosumarizovanie informácií o potrebách detí/žiakov v KVAKP na základe spolupráce s ostatnými pedagogickými a odbornými zamestnancami (ďalej PZ/OZ), obzvlášť triednymi učiteľmi,
 - informovanie žiakov o možnosti zúčastniť sa na programe,
 - vytvorenie zoznamu žiakov, ktorí majú záujem o program, v prípade, že sa nebude realizovať plošne pre celú triedu,
 - zabezpečenie podkladov na začatie skupiny – podpísané súhlasy rodičov a doručenie do CPPPAP.

Informácia pre rodičov/zákonných zástupcov

Ako vhodné sa javí realizovať rodičovské stretnutie, v ktorom by sa poskytli informácie o skupinových aktivitách a ich cieľoch. Zároveň by sa rodičom/zákonným zástupcom poskytol priestor na otázky v súvislosti s procesom rozhodovania, ale aj o aktuálnych možnostiach štúdia či pracovnom trhu.

Cieľová skupina

Skupinu možno vytvoriť z triednych kolektívov končiacich ročníkov (8. a 9. ročníkov) základných škôl, ale môže sa vytvoriť aj skupina napr. žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami alebo iba nerozhodnutých žiakov, podľa potrieb žiakov a dohody s vedením školy/výchovným/kariérovým poradcom. V prípade väčšieho počtu žiakov v triednom kolektíve je možné rozdelenie do dvoch skupín. Podmienkou účasti na programe je súhlas zákonného zástupcu žiaka.

Zabezpečenie programu

Program je možné realizovať viacerými spôsobmi:

- počas vyučovania každý modul minimálne dve vyučovacie hodiny,
- po skončení vyučovania v priestoroch školy,
- celodenným stretnutím,
- príp. v iných priestoroch po dohode školy.

Je na dohode zamestnanca centra s vedením školy v akej forme a akom rozsahu bude program realizovaný. Rovnako materiálno–technické zabezpečenie vychádza z prostriedkov a možností centra a vybranej základnej školy. Personálne program zabezpečujú odborní zamestnanci CPPPaP (sociálny pedagóg, kariérový poradca, psychológ, špeciálny pedagóg) v spolupráci s PZ/OZ zo školy (ako napr. výchovný/kariérový poradca, triedny učiteľ, školský psychológ, školský podporný tím a pod.). Potrebne je pred začatím programu dohodnúť obsah programu a vytvoriť vzájomnú kooperáciu počas jednotlivých modulov. Ak sa realizuje aj diagnostická časť po ukončení skupinových aktivít, tak ju realizuje osoba oprávnená na použitie vybraných diagnostických nástrojov (napr. poradenský psychológ).

V kontexte efektívnosti skupinových aktivít je potrebné vytvoriť podmienky na priebeh stretnutí, aby sa zvyšovala účinnosť jednotlivých aktivít a vytváralo sa psychologické bezpečie skupiny. K tomu slúžia nasledovné kroky:

- Usporiadať priestor pri skupinovej práci – ak je to možné, realizovať program v iných priestoroch ako v školskej triede.
- Usporiadať priestor pri skupinovej práci – sedenie do kruhu, kde cieľom je vylúčenie bariér a uľahčenie vnímania a vzájomnej komunikácie medzi jednotlivými členmi skupiny, podporiť rovnocennosť medzi členmi skupiny.
- Vytvoriť a prijať s členmi skupiny pravidlá plné rešpektu, krátke, jasné, prehľadné, uskutočniteľné a akceptované, čím sa vytvára vhodná sociálna klíma a vytvára sa predpoklad pre pocity bezpečia a dôvery. Prispieť by k tomu mohli aj ponúknuté pravidlá – STOP pravidlo, ktoré dáva každému žiakovi právo nevstupovať do tej aktivity, ktorá by mu nesedela a mohla vyvolať nejaké negatívne spomienky či prežívanie. Ďalším pravidlom je aj dohoda o „nevynášaní“ informácií zo skupiny, ktoré poskytuje istý druh záruky, že prejavovaná otvorenosť nebude zneužitá inde, mimo skupiny.
- Sledovať časové hranice jednotlivých aktivít.
- Využívať zásady optimálnej komunikácie v skupine – komunikovať jasne a otvorene, vyjadrovať sa spôsobom, ktorému žiaci rozumejú, minimalizovať hodnotiace výroky a vyslovovanie súdov, vyhýbať sa slovným spojeniam „malo by sa...“, „áno, ale“, pri vyjadrovaní svojich názorov používať formulácie „ja“, snažiť sa aktívne počúvať a udržiavať očný kontakt so žiakmi a povzbudzovať k tomu aj ich, používať zásady rešpektujúcej a nenásilnej komunikácie.
- Dynamizovať komunikáciu aktivačnými technikami – klásť otvorené otázky, napr.: Aký máte na to názor? Ako sa cítite? Čo je podľa vás najdôležitejšie? Napadlo vám ešte niečo, čo by ste k tomu mohli povedať? Ako to máte/poznáte v bežnom živote? A pod.
- Zefektívňovať skupinovú prácu – využívať ďalšie prostriedky na zefektívnenie procesu učenia, ako napr. prispôsobovanie sa potrebám skupiny, sumarizovanie, láskavosť, záujem o skupinu a jej členov, humor.
- Poskytovať spätnú väzbu podľa všeobecných zásad – zameriavať sa na konkrétne prvky v správaní a jeho prejavy, hovoriť za seba, vyhýbať sa hodnoteniu.

- Orientácia na „tu a teraz“ – zamerať sa predovšetkým na prežívanie žiakov v danej chvíli, čím sa umocní nielen aktuálne prežívanie, ale schopnosť reflektovať svoje emócie aj v bežnom živote. Takéto učenie je tým účinnejšie, čím emocionálnejšie sa do aktivít účastníci zapoja. Techniky a aktivity majú formu interakčných hier a cvičení, čím sa dáva príležitosť k aktívnej spoluúčasti, a tým bolo vyvolané aj sociálne učenie na mnohých úrovniach.

Odporúčame dodržiavať tieto princípy sociálneho učenia:

- podporovať záujem a ochotu účastníkov zapájať sa do spoločných aktivít,
- podporovať žiakov k experimentovaniu a nachádzaniu nových riešení na zvládanie sociálnych situácií a vzťahov, ktoré takto mohli prenášať zo skupiny do bežnej sociálnej reality,
- byť otvorený v zmysle poskytovania sociálneho vzoru, v poskytovaní informácií o vlastných pocitoch, myšlienkach, reflexiách,
- pracovať cielene so zážitkom, emočným prežívaním, sebareflexiou, i spätnou väzbou,
- povzbudzovať skupinovú klímu a vytváranie atmosféry istoty, otvorenosti a dôvery, v ktorej účastníci môžu prejsť svoje pocity, myšlienky, nápady bez obáv,
- podporovať účastníkov v tom, aby sami pod vplyvom skupiny prichádzali k záverom z aktivít bez direktívneho vedenia, ponúkať hotové riešenia bez priestoru na experimentovanie,
- poskytovať spätnú väzbu a ocenenie,
- reflektovať a ošetriť prípadné negatívne pocity počas stretnutí.

ŠTRUKTÚRA

Stretnutia sú zamerané na podporu a sebauvedomovanie klienta v procese rozhodovania a výberu strednej školy. Počas nich sa kladie dôraz aj na zabezpečovanie potrieb členov skupiny. Aktivity v jednotlivých stretnutiach sú obsahovo orientované na napĺňanie špecifických cieľov:

- oboznámiť sa s vlastnými silnými stránkami, kvalitami a ich možnosťami využitia pre jednotlivé činnosti či pracovné kontexty,
- identifikovať v rámci programu svoj vlastný profesijný typ,
- identifikovať vlastné záujmy,
- identifikovať vlastné schopnosti a talent,
- identifikovať vlastné hodnoty,
- identifikovať stratégie rozhodovania pri výbere strednej školy,
- prezentovať vlastné študijné plány,
- rozvíjať motiváciu ako základný predpoklad budúcej voľby povolania,
- zvýšiť kompetenciu žiakov vyhľadávať informácie o stredných školách a pracovať s nimi,
- diskutovať o svete práce.

Pri realizácii skupinových aktivít by sa mala zachovávať štandardná štruktúra:

- úvodná časť s využitím techník podporujúcich atmosféru spontánnosti, bezpečia, kooperácie, tvorivosti,
- hlavná časť zameraná na dosiahnutie vytýčených cieľov a obsahové témy spoločne s diskusiou,
- záverečná časť, zhrnutie diania v skupine, reflexia.

V prípade pandemickej situácie COVID-19 je možné realizovať prevažnú časť skupinových aktivít aj online cez komunikačné platformy a využitím rôznych online metódik.

Úvodné stretnutie s privítaním účastníkov, oboznámením s programom, tvorbou spoločných pravidiel. Zároveň sa realizuje prieskum očakávaní a možné je využiť napr. aj *vstupný dotazník* s očakávaniami. Po vysvetlení účelu dotazníka členom skupiny je možné použiť napr. nasledovné otázky:

- Čo budeme podľa teba na stretnutiach robiť?
- Čo predpokladáš, že ti stretnutia prinesú?
- Čím by sme sa mali na stretnutiach zaoberať podľa teba?

Informácie z dotazníka spracuje, informuje skupinu o reálnych cieľoch programu a prípadne nereálnych očakávaniach členov skupiny. V závere programu môže tieto informácie využiť na spätnú väzbu o naplnení ich očakávaní.

Predstavenie sa: prebieha individuálne, bez priameho vyzvania a vyvolávania od lektora, s cieľom podporiť kompetencie súvisiace so sebaaprezentáciou a zvládaním situačného stresu (môže sa využiť príklad navodenia situácie pracovného pohovoru). Je možné použiť kreatívne techniky (napr. predstavenie sa na základe figúrky, karty, obrázkov, vzájomné vyvolávanie medzi spolužiakmi a pod.).

Stretnutia môžu byť tvorené nasledovnými modulmi, ktoré sú komunikované multidisciplinárne s osobami, ktoré na programe spolupracujú (TU/KP/výchovným poradcom atď.).

1. modul – Rozhodovací proces a jeho faktory

Aktivita: Žiaci sa snažia najprv v malých skupinách analyzovať rozhodovací proces a identifikovať faktory ovplyvňujúce výber ďalšieho štúdia. Následne sa spoločne tieto faktory spíšu a kategorizujú do štyroch oblastí – ja, iní ľudia, škola, budúcnosť/trh práce. Na základe týchto výsledkov možno nadviazať ďalšie aktivity v nasledujúcich stretnutiach.

2. modul – Sebaopoznávanie – vlastnosti

Cieľom stretnutia je zamyslieť sa nad sebou samým, nad svojimi vlastnosťami a ich možnosťami využitia v jednotlivých situáciách, úlohách, povolaniach a pomáhať tak budovaniu zdravého sebavedomia. Rozvíjaním sebaúcty, pozitívneho sebaaprijatia a kritickým posúdením vlastných kvalít sa prispieva k správnej voľbe budúcej profesie. Úlohou lektora je podnecovať diskusiu o súvislostiach jednotlivých vlastností s povolaním, o akom žiaci rozmýšľajú. Môžeme dávať doplňujúce otázky: Aké vlastnosti by mal ešte mať lekár (policajt, požiarnik)? Vlastnosti môžu dopĺňať aj iní spolužiaci a pomáhať pri identifikácii profilu určitého povolania. Využívať sa môžu metódy ako rozhovor, dotazníky, pracovné listy, terapeutické karty či rôzne projektívne techniky.

3. modul – Sebaopoznávanie – záujmy, schopnosti

Záujmy predstavujú špecifické zameranie osobnosti, sústredenie pozornosti na určitú vec alebo činnosť. V ranom detstve sa záujmy rozvíjajú pod vplyvom rodičov, ktorí priamo alebo nepriamo umožňujú deťom venovať sa rôznym aktivitám. Tie aktivity, ktoré rodičia pozitívne posilňujú, sa za určitých predpokladov stávajú ich záujmami. Preto je dôležité v detskom veku poskytovať rôznorodé možnosti, aby sa ukázalo, ktoré činnosti dieťa bavia a naplňujú. Zároveň záujem samotný nemusí ešte prezrádzať, aký aspekt v tom-ktorom záujme práve aktivizuje a pozitívne rezonuje so žiakom. Každé dieťa môže v ňom vidieť iný rozmer, pre ktorý ho baví. Preto je snahou odhaliť aspekty, ktoré „stojá“ za záujmami, tie sú prenositeľné aj do iných činností v následných vekových obdobiach vrátane pracovných činností. Napríklad niekto hrá rád futbal kvôli gólu a výsledkom, iný pre stratégiu hry alebo pre tímovosť.

Skutočné individualizované záujmy sa výrazne formujú v strednom školskom veku, keď sa stabilizujú v dôsledku vlastného zaujatia a preferovania tých aktivít, v ktorých získavajú pozitívne emocionálne posilnenie, jednak vo forme radosti z výkonu, ale aj ocenenia zo strany druhých. Budujú si sebadôveru v procese činnosti, ktorá ich baví. Záujmy sú zdrojom energie, ktorá posúva činnosť.

Dôležitou charakteristikou osobnosti sú aj schopnosti (výkonové vlastnosti v štruktúre osobnosti), ktoré charakterizujeme ako osobnostné predpoklady na vykonávanie určitej činnosti a sú rozvíjané učením. Ich rozvinutie sa prejaví ako istý druh nadania alebo talentu.

Ľudia si hľadajú také povolanie, v ktorom by mohli svoje záujmy, aspekty v nich a schopnosti zužitkovať a ďalej rozvíjať. Pracovať v oblasti, ktorá človeka baví a má na to predpoklady, je výhodou tak pre zamestnanca, ako aj pre zamestnávateľa. V tomto module sa môžu využívať aktivity ako napr. kruh voľnočasových aktivít, môj erb...

4. modul – Sebapoznávanie – hodnoty

Hodnoty sú hlavné životné princípy, ktoré ovplyvňujú celkový prístup človeka k životu a vlastnej budúcnosti. Všetko, teda aj práca má hodnotu pre život človeka. Hodnotová orientácia ako všeobecná sústava názorov človeka na svet, prírodu, medziludské vzťahy a svoje vlastné životné poslanie môže byť u niektorých žiakov rozkolísaná. Aj hodnota práce sa v očiach niektorých žiakov znižuje, ak nie sú vedení príkladom a vzorom svojich rodičov a iných dospelých túto hodnotu si vážia. O niektoré povolania žiaci nejavia záujem len preto, že nie sú módne alebo nepatria k dobre plateným. Hodnoty sú hybnými silami kariérovej voľby a budovania kariéry. Napriek tomu, že nie sú cielene vytvárané, každému človeku sa zrením osobnosti vytvorí jeho hodnotový systém na základe skúsenosti a vlastnej voľby, niekedy len čiastočne vedome.

V module je potrebné nasmerovať žiakov na uvedomenie si vlastných hodnôt a podporu spoločensky želateľnej hodnotovej orientácie. Je možné v tejto téme pracovať nielen s pracovnými listami alebo terapeutickými kartami a použiť aktivity ako napr. hodnoty, balón, kotvy.

5. modul – Povolania

Cieľom modulu je pomôcť žiakovi identifikovať povolania, s ktorými prichádzajú bezprostredne do kontaktu – povolania v škole, vo svojom okolí či v médiách. Následne je vhodné rozpracovať tieto jednotlivé povolania do konkrétnych činností a požiadaviek, ktoré si vyžadujú (napr. cez otázky: Čo je podstatou činnosti, čo má vedieť človek v danom povolaní? Akú školu je potrebné absolvovať? Aké sú podľa vás negatíva a pozitíva tejto profesie?). Možnými využitými aktivitami môžu byť: vybrať povolanie spolužiakovi, 8 povolaní so zameraním na búranie stereotypov, strom povolaní.

6. modul – Moje vysnívané povolanie

Motivácia a úspech v učení spolu veľmi úzko súvisia. Motivácia je hnacím motorom. Ak motivácia chýba, tak sa musí človek premáhať a robiť len to, čo musí, pod hrozbou problémov. Ak niekto presne vie, čo chce dosiahnuť a prečo to chce, tak svoj vytýčený cieľ aj dosiahne. Bude sa snažiť nájsť cestu k úspechu, pretože má svoju motiváciu. Rovnako je to aj pri vlastnom vysnívanom povolaní. Môžeme použiť aktivity ako raketa, môj deň v budúcnosti (ako sa budem mať, čo budem robiť), odchod do dôchodku (aké úspechy som počas svojej kariéry dosiahol/-la, kde som pôsobil/-a).

7. modul – Profesiogramy

Piate stretnutie je venované informáciám o profesiách, učebných a študijných odboroch. Môžeme využiť viaceré možnosti. Možnosťou je použiť pracovný list Cesty zo školy do školy (Hargašová, s. 42). Cieľom aktivity je oboznámenie sa žiakov so strednými školami v regióne, ako aj naučiť ich vyhľadávať informácie o stredných školách na internete, o študijných programoch a podmienkach prijatia. Ďalšou možnosťou je vytvoriť prezentáciu s ponukami odborov SŠ v príslušnom regióne. Ponúknuť sa dajú aj zdroje k hľadaniu informácií na webových stránkach o SŠ a povolaniach a informácie o uplatniteľnosti na trhu práce. Deti a žiakov je potrebné inšpirovať k získavaniu relevantných informácií, napr. aj priamo cez študentov stredných škôl, rodičov, zamestnávateľov, ÚPSVaR a pod.

V závere sa realizuje reflexia (v ústnej alebo písomnej forme), ktorá môže byť zameraná na tieto okruhy:

1. Čo ti tento program (školenie/seminár/workshop/stretnutie) priniesol? Čo bolo užitočné? Pomohol ti pri rozhodovaní sa o strednej škole?
2. Čo ťa najviac zaujalo (aká téma, ktoré aktivity a prečo)?
3. Čo podľa teba nebolo zaujímavé?
4. Ako hodnotíš atmosféru v skupine počas jednotlivých stretnutí?
5. Čo sa ti páčilo/nepáčilo na prístupe vedúcich?
6. Skús vymenovať aktivity, ktoré ťa zaujali.
7. Zmenil/-a by si niečo na programe, aby bol pre teba zaujímavejší?

Záverečná fáza:

Diagnostika, individuálne poradenstvo/konzultácie s klientom a jeho zákonným zástupcom

Po stretnutiach so skupinovými aktivitami sa môže realizovať skupinová diagnostika. V prípade potreby sa na dotvorenie obrazu o žiakovi používajú štandardizované psychodiagnostické metódy a iné diagnostické metódy (napr. pozorovanie, anamnéza, rozhovor), pričom špecifikom je ich výber a interpretácia v súvislosti s kariérovým vývinom. Jej zameranie je prispôsobené potrebám detí a orientuje sa napr. na zisťovanie kognitívnych schopností, intelektových a osobnostných predpokladov, záujmov a hodnôt, motivácie, tvorivosti, pracovnej samostatnosti, komunikačných či sociálnych zručností, rozhodovacích schopností, profesijnej orientácie atď. Interpretácia výsledkov týchto nástrojov na účely KVaKP si vyžaduje skúsenosti z diagnostiky a tiež znalosti z oblasti KVaKP a schopnosť ich vzájomného prepojenia, preto sa odporúča multidisciplinárna spolupráca. V prípade pandemickej situácie COVID-19 je možné realizovať diagnostiku osobnostných predpokladov a profesijnej orientácie aj online cez komunikačné platformy. Dotazník typológia osobnosti a RIASEC je možné preklopiť aj do online verzie, ktorá sa dá preposlať žiakom na vyplnenie. Rovnako je možné využiť online nástroj KomposyT, prostredníctvom ktorého je možné uskutočniť diagnostiku za dve vyučovacie hodiny. Výhodou tohto IT nástroja je získanie výsledkov diagnostiky bezprostredne po ukončení diagnostického procesu.

Následne sa realizujú individuálne konzultácie v nadväznosti na výsledky jednotlivých aktivít zo stretnutí. Je možné dohodnúť online konzultáciu so žiakom, príp. aj so zákonným zástupcom. Tá môže prebiehať na pôde školy, príp. na pôde poradenského zariadenia. Možno je prizvať ku konzultácii aj výchovného/kariérového poradcu a/alebo triedneho učiteľa, ktorý môže doplniť ďalšie informácie v rámci pedagogickej diagnostiky. V individuálnom pohovore s klientom, prípadne aj s rodičom sa prezentujú výsledky jednotlivých testov a dotazníkov a ich interpretácia odborným zamestnancom. Pri poradenstve je možné využívať aj program Proforient, prostredníctvom ktorého je možné poukázať na to, koľko žiakov sa hlási na jednotlivé školy, prospech žiaka, príp. simulácia na inú strednú školu/odbor, ako má žiak vybrať. Metóda, ktorá je používaná v tejto záverečnej fáze, je poradenský rozhovor.

Výstup činnosti

Výstupy v rámci skupinových aktivít:

- žiadosť o skupinovú aktivitu zo školy,
- informovaný súhlas zákonného zástupcu žiaka/žiačky so zaradením do skupinových aktivít,
- prezenčná listina z jednotlivých stretnutí,
- úvodný dotazník – očakávania žiakov,
- individuálne výstupy (napr. pracovné listy, kresby, individuálne záznamy) účastníkov z jednotlivých aktivít,
- záverečný dotazník/evaluačný dotazník – dotazník spätnej väzby,
- záznam skupinovej činnosti so zaznamenaním témy, realizovaných aktivít, pozorovania a atmosféry, príp. poznámok,
- záverečné vyhodnotenie/správa o obsahu, štruktúre a priebehu programu.

Výstupy v rámci diagnostickej časti (osobný spis klienta, ak je klient v evidovaní v poradenskom zariadení):

- žiadosť zákonného zástupcu o zaradenie žiaka do starostlivosti poradenského zariadenia,
- záznamy o školskej, rodinnej, zdravotnej anamnéze,
- protokoly z diagnostických testov (psychologických, špeciálnopedagogických, sociálnopedagogických),
- záznamy z kariérovej diagnostiky,
- pre žiakov so ŠVVP je potrebné doložiť aktuálne výsledky rediagnostického špeciálnopedagogického vyšetrenia,
- správa z kariérového poradenstva (1x správa sa zakladá do spisu klienta, 1x správa sa odovzdáva zákonnému zástupcovi klienta)/interná správa s odporúčaniami smerom k ďalšiemu smerovaniu.

Na efektívnejšiu spoluprácu so zákonným zástupcom a školou je možné spracovanie správy z diagnostického procesu ku kariérovému poradenstvu. V správe je možné uviesť aj nasledujúce informácie:

- výsledky zo psychologickej diagnostiky, ktorá bola zameraná na intelekt a osobnosť, záujmy, hodnoty atď.,
- identifikácia silných stránok žiaka,
- výsledky zo špeciálnopedagogického poradenstva (ak ide o žiaka so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami),
- prospech žiaka (na základe informácií z programu Proforient),
- študijné alebo učebné odbory, o ktoré má žiak záujem (na základe informácií z programu Proforient),
- postrehy zo skupinovej odbornej činnosti,
- závery a odporúčania na výber ďalšieho vzdelávania a možné uplatnenie žiaka na trhu práce.

Informácie zo správy sú vhodným spôsobom (napr. formou konzultácie a odovzdania správy) komunikované so zákonným zástupcom. Taktiež spolupracujúcej osobe zo školy je potrebné odovzdať odporúčania, ako ďalej pracovať na kariérovom vývine žiaka.

Spolupráca

V kariérovom poradenstve je nevyhnutná spolupráca viacerých subjektov. V prvom rade je potrebná spolupráca hlavne s rodičom/zákonným zástupcom žiaka. Rodič je podľa štatistík najzásadnejším faktorom pri rozhodovaní detí/žiakov o budúcom povolani/štúdiu. Preto je užitočné spolupracovať s ním čo najužšie už od raného veku. Z prostredia školy je potrebná spolupráca s kariérovým poradcom (alebo osobou poverenou kariérovým poradenstvom, ako je napr. výchovný poradca, školský poradca, školský psychológ atď.) a triednym učiteľom/triednou učiteľkou, ktorí sú kľúčovým prvkom pri nastavovaní programu KVaKP. Pri úvodnej konzultácii je potrebné prostredníctvom nich spoznať:

- potreby detí/žiakov, získať o nich informácie, o vzťahoch v triede, skupinovej dynamike, ktorá je v triede, identifikovať žiakov s problémami pri rozhodovaní, spoločne plánovať potrebné aktivity, nastaviť obsah programov a spoločne ho realizovať,
- v prípade potreby je možné do spolupráce priamo (alebo prostredníctvom KP v škole) zapojiť aj ďalších pedagogických a odborných zamestnancov, rodičov, ale aj iné osoby, napr. rovesníkov, trénerov, vedúcich krúžkov atď. (je možná aj nepriama spolupráca), strednými školami, vysokými školami, neziskovými organizáciami, úradmi práce atď.

Ich vzájomná pomoc, rozdelenie povinností a následné sprístupňovanie ich výstupov vytvára súčinný proces v kariérovej výchove.

V KVaKP je veľmi žiaduce uplatňovať multidisciplinárny prístup, a to nielen v rámci rezortu školstva, ale aj s inými rezortmi. Do úvahy pripadá spolupráca s úradom práce, sociálnych vecí a rodiny (ďalej len ÚPSVaR) a ďalšími inštitúciami aj neziskového sektora a územnej samosprávy. ÚPSVaR ako inštitúcia zabezpečuje tiež kariérové poradenstvo, avšak z pohľadu rezortu sociálnych vecí. Máme skúsenosti s tým, že realizujú aj preventívne programy v školách. Tie sú však zamerané skôr na oblasť zamestnanosti. ÚPSVaR v regiónoch často buď zabezpečuje sám, alebo v spolupráci s CPPPaP je spoluorganizátorom rôznych akcií, napríklad aj burzy stredných škôl, ktoré zabezpečujú prezentácie jednotlivých stredných škôl, študijných a učebných odborov, duálneho vzdelávania. Prevažne sa organizujú raz ročne. Výhodou je, že v jednom čase je možné sa stretnúť so zástupcami rôznych škôl na jednom mieste. Účasť žiakov základných škôl na tejto akcii sa zabezpečuje v spolupráci s výchovnými/kariérovými poradcami základných škôl. Optimálne je, keď na burzu stredných škôl prichádzajú žiaci v sprievode svojich rodičov a spolu si nájdu čas na diskusiu so zástupcami stredných škôl, o ktoré má dieťa záujem.

Úskalia postupu

Podľa teórie kariérového vývinu D. E. Supera (Pilárik, 2019, s. 22) predstavuje vek okolo 15 rokov obdobie, keď sú žiaci schopní brať do úvahy svoje ciele a hodnoty pri kariérovom rozhodovaní. Je preto potrebné zohľadňovať to, že ešte nemusia vedieť, ako posudzovať svoje záujmy, schopnosti a hodnoty, no majú nevyhnutné základy na rozhodovanie sa. Žiaci nemajú utriedené a „zviazané do batôžka“ informácie o sebe (obraz seba, self-koncept), nevedia povedať, na čo by sa hodili. Škola často podporuje vznik negatívneho obrazu o sebe. Všeobecne vedia žiaci oveľa lepšie popísať nedostatky, ohrozenia a príležitosti na zlepšenie. Každé individualizované hodnotenie, ktoré poradca vysloví, prispieva k formovaniu pozitívneho obrazu a uvedomovaniu si svojich silných stránok (Hargašová, 2008, s. 43).

Úskalím postupu môžu byť tieto faktory:

Na strane žiaka:

- Nevhodný výber strednej školy, keď nie je predpoklad, že žiaka na daný odbor prijmú, a tak musí absolvovať aj 2. kolo prijímacieho konania.
- Nevhodný výber strednej školy pri žiakoch, ktorí majú slabý prospech a vysoké aspirácie, hrozí riziko predčasného ukončenia vzdelávania v prvom ročníku strednej školy, po splnení povinnej školskej dochádzky. Dôvodom je zlyhávanie v škole.
- Ďalším možným úskalím môže byť striktná orientácia pri výbere strednej školy na základe známok. Je dobré vnímať sny, túžby, záujmy klientov, brať do úvahy ich motiváciu. V tomto prípade je vhodné objektívne posúdiť možnosti, ale zároveň aj ponechávať klientom a ich rodičom urobiť rozhodnutie a niesť zaň aj zodpovednosť.
- Poradca neponúkne možnosti a alternatívy rozvoja klienta.

Na strane školy/trhu práce:

- Výber študijného alebo učebného odboru, o ktorý má klient síce záujem, avšak daný odbor nie je v regióne. Rodičia uprednostňujú štúdium na tých stredných školách, kde nemusia byť ich deti na internátoch.
- Málo dvojročných odborov na stredných školách pre žiakov, ktorí sú „nižšie končiaci“. Často napríklad nie je ani vo väčších mestách dostatočná rôznorodosť odborov. (Bolo by možno potrebné zohľadniť aj zloženie obyvateľstva a v regiónoch, kde je napríklad vyššia nezamestnanosť, vyššie percento rómskeho etnika, ako aj žiakov zo sociálne znevýhodneného prostredia, a v týchto regiónoch posilniť dvojročné odbory podľa potrieb trhu práce.)
- Nesúlady možností štúdia na stredných školách (študijných a učebných odborov) s trhom práce v regióne.
- Nerovnomerné zastúpenie možností duálneho vzdelávania v regiónoch.

Ako nevyhnutné sa javí prizvať k spolupráci aj rodičov/zákonných zástupcov. Spolupráca so zákonnými zástupcami môže mať určité obmedzenia:

- Zúčastňujú sa na procese rozhodovania svojho dieťaťa až na jeho konci, neprejavujú dostatok podpory pri rozhodovaní, príp. tlačia deti svojím smerom.
- Je potrebné ich informovať o dôsledkoch napr. nevhodného výberu strednej školy, ale rozhodnutie je potrebné nechať na žiakovi a jeho zákonnom zástupcovi.
- Nenaplnené sny rodičov v oblasti kariéry a následná preferencia vytypovaných stredných škôl a odborov podľa záujmov rodičov.
- Nesúhlas rodičov s výberom strednej školy môže viesť ku konfliktom v rodine. Je preto potrebné zosúladiť výber strednej školy žiaka a predstavy rodičov.

Čomu sa vyhnúť

V programe kariérového poradenstva je potrebné sa vyhnúť kladeniu dôrazu na slabé stránky žiaka. Je dôležité komunikovať so žiakom jeho individuálne obmedzenia v procese rozhodovania, avšak tak, aby sa sám rozhodol, akým spôsobom bude postupovať ďalej.

Doplňujúce informácie

Kvalifikačné predpoklady

Odborní zamestnanci:

- psychológ, školský psychológ – vysokoškolské vzdelanie, II. stupeň v študijnom odbore psychológia,
- liečebný pedagóg, sociálny pedagóg – s obmedzením v oblasti diagnostiky,
- kariérový poradca.

Psychologická diagnostika – v súlade s platnou legislatívou (§ 24 zákona č. 138/2019 Z. z. o pedagogických zamestnancoch a o odborných zamestnancoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov).

Poradenský proces – v súlade s platnou legislatívou, odporúčame po absolvovaní adaptačného vzdelávania.

Vedenie skupín – odporúčané skúsenosti, ktoré umožnia viesť skupinové aktivity podľa zásad, ktoré sú pre kvalitu a efektivitu programu dôležité. Ide o proces učenia, v ktorom sa okrem kognitívnych procesov pracuje ako s emocionálnymi faktormi, tak aj so správaním. Predpokladom na realizáciu sú však skúsenosti so skupinovou formou práce, zážitkovými formami učenia, chápaním sociálnej dynamiky, ale aj skúsenosti s rôznymi problémami v danom vývojovom období (vzťahové problémy, sexualita, závislosti...).

Národná asociácia kariérového vývinu (NCDA) deklarovala základné kompetencie požadované pre kariérové poradenstvo. Tieto kompetencie zahŕňajú jedenásť obsahových oblastí, ktoré NCDA stručne charakterizovala a zároveň ich môžeme považovať za možné kvalifikačné predpoklady, resp. oblasti, ktoré by mal ovládať odborný zamestnanec, ktorý realizuje kariérové poradenstvo:

- Teória kariérového vývinu: teoretické základy a poznatky, ktoré sa považujú za kľúčové pre profesionálov zaoberajúcich sa kariérovým poradenstvom a kariérovým vývinom.
- Zručnosti v individuálnom a skupinovom poradenstve: kompetencie na individuálne a skupinové poradenstvo, ktoré sa považujú za kľúčové pre efektívne kariérové poradenstvo.
- Individuálne/skupinové hodnotenie: zručnosti v individuálnom/skupinovom hodnotení, ktoré sa považujú za kľúčové pre profesionálov v oblasti kariérového poradenstva.
- Informácie/zdroje: informačná a zdrojová základňa a poznatky kľúčové pre profesionálov v oblasti kariérového poradenstva.
- Podpora programu, manažment a implementácia: zručnosti, ktoré sú potrebné pri vypracovávaní, plánovaní, manažovaní a realizácii komplexného kariérového programu v rôznych prostrediach.
- Koučovanie, konzultácie a zlepšovanie výkonu: vedomosti a zručnosti pokladané za kľúčové pri rozvíjaní schopností jednotlivcov a organizácií efektívne ovplyvňovať proces kariérového poradenstva a kariérového vývinu.
- Rozmanitosť populácie: znalosti a zručnosti považované za kľúčové pri poskytovaní kariérového poradenstva a porozumení procesom kariérového vývinu rôznorodnej populácie.
- Supervízia: znalosti a zručnosti považované za kľúčové pri kritickom hodnotení pracovného výkonu, pri udržiavaní a rozvíjaní jeho profesionálnych zručností a hľadaní pomoci pre ďalších (ak je to potrebné) v oblasti kariérového poradenstva.
- Etické/právne otázky: Informačná základňa a znalosti, ktoré sú potrebné na vykonávanie kariérového poradenstva v súlade s etickými zásadami a právnymi normami.
- Výskum/vyhodnocovanie: znalosti a zručnosti, ktoré sú kľúčové pri stanovení podmienok a realizácii výskumu a jeho vyhodnocovaní v oblasti kariérového poradenstva a vývinu.

- Technológia: znalosti a zručnosti považované za kľúčové pri využívaní technológií určených na pomoc klientom pri kariérovom plánovaní.

Okrem toho je vhodné, aby odborný zamestnanec realizujúci kariérové poradenstvo:

- ovládal prácu s programom Proforient, ktorý robí Školské výpočtové stredisko,
- spolupracoval v prípade rôznych porúch učenia a správania so špeciálnym pedagógom,
- mal skúsenosti s rôznymi diagnostickými nástrojmi, ktoré pomáhajú pri rozhodovaní sa v ďalšom vzdelávaní,
- vhodná je dobrá orientácia v možnostiach štúdia v regióne, ale aj mimo neho v odboroch, ktoré sa v regióne nedajú študovať,
- potrebné je mať základné informácie z duálnej formy vzdelávania,
- ďalej je potrebné mať informácie o možnostiach pokračovania v štúdiu na vysokých školách, ako aj uplatnenie na trhu práce,
- vhodné je mať informácie o tom, aká je miera nezamestnanosti v regióne, ale aj v iných regiónoch.

V prípade, že ide o klientov, ktorí majú diagnostikované zdravotné postihnutie, vrátane detí, ktorým bola v rámci zdravotného znevýhodnenia diagnostikovaná vývinová porucha, je potrebné, aby bolo zabezpečené komplexné kariérové poradenstvo zohľadňujúce ich potenciál a možnosti jeho využitia. V takýchto prípadoch sa kariérové poradenstvo realizuje v spolupráci s ďalšími odborníkmi. Dôraz sa kladie na včasnú identifikáciu potrieb týchto žiakov a individualizovaný prístup nielen v diagnostike.

Vychádza sa pritom z princípu, že zdravotné znevýhodnenie je len jednou z charakteristík žiaka, ktorá nie je výhradne určujúca pri kariérovom plánovaní. V záujme vyrovnávania podmienok školskej úspešnosti s ostatnými žiakmi kariérový poradca úzko spolupracuje s inými odborníkmi, predovšetkým špeciálnym pedagógom a psychológom, ktorí navrhujú kompenzačné pomôcky, personálne zabezpečenie, zabezpečenie prostredia a iné dostupné možnosti pre žiaka. Oboznamuje sa tiež s novovznikajúcimi možnosťami trhu práce v kontexte zamestnávania a ďalších kariérových možností pre ľudí so zdravotným znevýhodnením (chránené dielne, legislatívne podmienky atď.), a tieto informácie poskytuje ďalej žiakom a ich rodičom/ZZ.

Zoznam použitých metód, ktoré je možné použiť v diagnostickom procese

Metódy diagnostické, zamerané na diagnostiku záujmov:

- T 200 Test hierarchie záujmov,
- T 163 Test stredoškolského zamerania,
- T 267 Obrázkový test profesijnej orientácie,
- dotazníky RIASEC.

Metódy diagnostické, zamerané na meranie štruktúry inteligencie:

- T 309 Analýza štruktúry inteligencie – ISA,
- T 11 Orientačná skúška.

Metódy diagnostické, zamerané na osobnosť:

- T21 Osobnostný dotazník pre deti B-JEPI,
- dotazníky MBTI.

Môžu sa použiť poradenské metódy a pomôcky:

- rozhovor, pozorovanie, motivácia, povzbudenie, spätná väzba,
- terapeutické karty – karty s príbehom, svetom hodnôt, Jobkort, silné stránky,
- pracovné listy,
- prezentácia „Ako na SŠ“.

Zoznam organizácií

V kariérovom poradenstve je vhodný prístup, ktorý spája jednotlivé subjekty z rôznych rezortov. Danej oblasti sa venujú napr. tieto organizácie a združenia:

- CPPP a P v územnej pôsobnosti,
- ČŠPP v územnej pôsobnosti,
- Združenie pre kariérové poradenstvo a rozvoj kariéry,
- úrad práce, sociálnych vecí a rodiny,
- Asociácia výchovných poradcov,
- Dual point,
- Asociácia lektorov a kariérových poradcov
- a iné.

Použité zdroje

AMUNDSON, N. Základné zložky kariérového poradenstva. Postupy a techniky. 2. vydanie. Pearson Education. Slovenský preklad publikovala Slovenská akademická asociácia pre medzinárodnú spoluprácu, Copyright, 2011.

HARGAŠOVÁ, M. 1992. Byť svoj a tvoj. O vnútornej ceste sebarozvoja. Bratislava: SPN, 1992. 128 s.

HARGAŠOVÁ, M. Poradenstvo hrou. [citované 2022-06-30]. Dostupné na internete: <https://adoc.pub/obsah-poradenstvo-hrou.html>

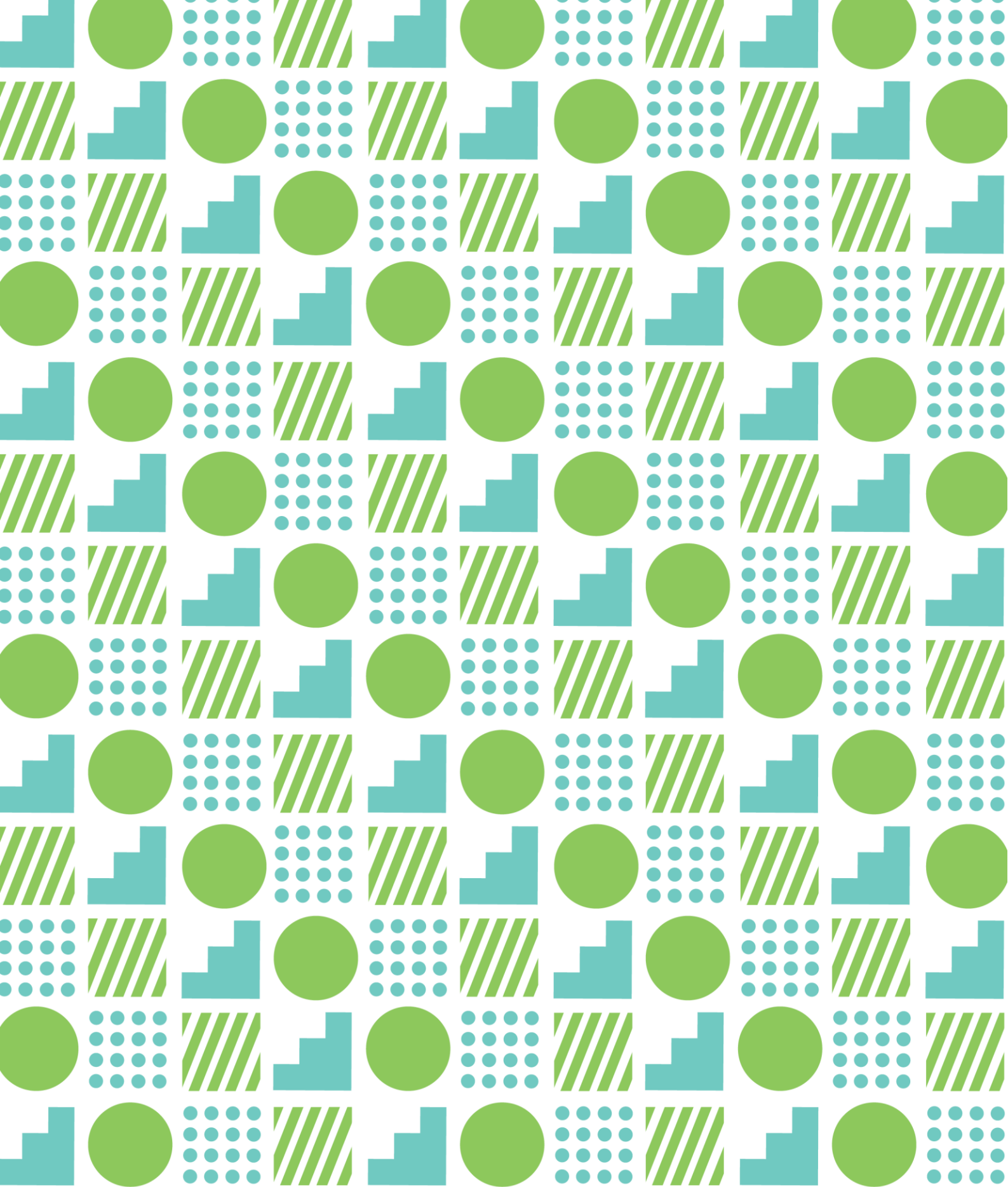
KOŠŤÁLOVÁ, H. – CUDLÍNOVÁ, M. 2015: Praktický průvodce kariérového poradce pro 21. století. Praha: Evropská kontaktní skupina. ISBN 978-80-87993-01-9.

LEPEŇOVÁ, D. 2009. Kariérové poradenstvo v rezorte školstva a naše snahy o jeho skvalitnenie zo štrukturálnych fondov Európskej únie. Bratislava: Výskumný ústav detskej psychológie a patopsychológie, 2009.

PILÁRIK, Ľ. 2019. Kariérové rozhodovanie adolescentov: Osobnostné a emočné aspekty ťažkostí a stratégií kariérového rozhodovania. Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, 2019. ISBN 978-80-558-1375-2.

THOLTOVÁ, J. 2008. Inovatívne prístupy v kariérovom poradenstve pre žiakov ZŠ. Výchovné poradenstvo v kočke. Námestovo, 2008.

VÝSKUMNÝ ÚSTAV
DETSKEJ PSYCHOLÓGIE
A PATOPSYCHOLÓGIE

ŠTANDARDY
NÁRODNÝ PROJEKT

Štandardizáciou systému poradenstva a prevencie
k inklúzii a úspešnosti na trhu práce